

ELIGIUSZ SZYMANIS
(11 czerwca 1955 – 17 sierpnia 2009)

Wszystko się dziwnie plecie
Na tym tu biednym świecie,
A kto by chciał rozumem wszystkiego dochodzić,
I zginie, a nie będzie umiał w to ugodzić¹.

Fragment pieśni Jana Kochanowskiego, stanowiący motto *Marii* Antoniego Malczewskiego, również i dziś może posłużyć za ilustrację tezy o znikomości wszelkich spraw tego świata.

Wybiegając myślami w przyszłość, spodziewaliśmy się różnych wydarzeń. Jednym z nich, oczekiwanym od lat, było wydanie przez Eligiusza Szymanisa rozprawy zatytułowanej *Profeta nie może się mylić*. Książka ta miała stanowić ukoronowanie jego wieloletniej pracy nad dziełem Mickiewicza. Jej celem była reinterpretacja podstawowych założeń Mickiewiczowskiego mesjanizmu. Choć rozprawa została już w dużej części przygotowana – Eligiusz nawiązywał do niej podczas konferencji, wykładów, spotkań naukowych i prywatnych rozmów – on wciąż nie mógł się zdecydować na jej wydanie. Stale coś w niej zmieniał, dopisywał, poprawiał. Jakby się bał, że postawieniem ostatniej kropki sprzeciwi się romantycznej idei dzieła otwartego. Książka, która po opublikowaniu miała stanowić podstawę przewodu habilitacyjnego doktora Szymanisa, nigdy nie zaistnieje w takiej formie, jaką planował jej autor.

Eligiusz Szymanis zmarł 17 sierpnia 2009 wskutek ciężkich urazów odniesionych w wypadku samochodowym. Miał 54 lata.

Urodził się 11 czerwca 1955 w Radzyminie. Z miastem tym był związany przez całe życie. Jego rodzice, Halina i Leonard, którzy osiedlili się w Radzyminie po zakończeniu drugiej wojny światowej, byli urzędnikami. W okresie dzieciństwa i wczesnej młodości Eligiusza jego rodzina mieszkała w oficynie dworskiej, stanowiącej część zabudowy nieistniejącego już dziś zespołu pałacowego. W otaczającym ów dworek malowniczym parku Eligiusz czytywał pierwsze książki i marzył o studiach polonistycznych.

Po ukończeniu Liceum Ogólnokształcącego w Radzyminie podjął studia na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (1974–1978). Działalność naukową rozpoczął już w okresie studenckim – jako członek Warszawskiego Koła Polonistów oraz Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (od 1977).

¹ J. Kochanowski, *Pieśń IX*. W: *Dzieła polskie*. T. 1. Oprac. J. Krzyżanowski. Warszawa 1969, s. 252.

W roku 1978 obronił pracę magisterską zatytułowaną *Kategoria uczucia w światopoglądzie poetyckim Mickiewicza*, napisaną pod kierunkiem dr hab. Marii Grabowskiej. Dwa lata później rozpoczął na Uniwersytecie Warszawskim 4-letnie studia doktoranckie. W roku 1983 został zatrudniony na Wydziale Polonistyki jako asystent, a następnie adiunkt (1986). W roku 1985 uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy *Romantyczna legenda Adama Mickiewicza*, pisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Makowskiego (wersja książkowa, zatytułowana *Adam Mickiewicz – kreacja autolegendy*, została opublikowana w 1992 r. we Wrocławiu nakładem Wydawnictwa Ossolineum). W tym samym roku ożenił się z Anną Klimkowską. W roku 1986 przyszła na świat ich córka Emilia.

Rok później Eligiusz wyjechał z rodziną do Frankfurtu nad Menem, gdzie przez 5 lat prowadził na Uniwersytecie Johanna Wolfganga Goethego lektorat języka polskiego, a także seminaria i konwersatoria poświęcone literaturze polskiej. Po powrocie do kraju od 1992 r. nieprzerwanie pracował na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego – na stanowiskach adiunkta, starszego wykładowcy (od 2003) i docenta (od 2009). W latach 1993–2005 był zastępcą dyrektora Instytutu Literatury Polskiej. Przez wiele lat wykładał także w Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku (1995–2009) i w Szkole Wyższej Przymierza Rodzin w Warszawie (2002–2009).

Prowadził aktywne życie naukowe. Wziął udział w kilkudziesięciu ogólnopolskich i międzynarodowych sesjach. Współorganizował także konferencje wydziałowe, spotkania naukowe i objazdy. Opublikował około stu tekstów: artykułów w książkach zbiorowych i periodykach, wstępów do wydań utworów romantycznych, opracowań popularyzatorskich i podręcznikowych, recenzji i sprawozdań.

Jako członek Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza wygłaszał odczyty we wszystkich niemal oddziałach wojewódzkich Towarzystwa. Popularyzował naukę o literaturze w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej, Związku Literatów Polskich, w licznych audycjach radiowych i telewizyjnych oraz w ośrodkach kształcenia nauczycieli. Współpracował z „Przeglądem Humanistycznym” i „Rocznikiem Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza”. Redagował periodyk popularnonaukowy „Ojczyzna Polszczyzna” (1997). Był członkiem Rady Redakcyjnej „Zeszytów Naukowych Szkoły Wyższej Przymierza Rodzin” i „Studiów i Materiałów do Dziejów Powiatu Wołomińskiego”.

Przede wszystkim jednak realizował się jako dydaktyk, prowadzący zajęcia z historii literatury romantyzmu. Na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego wypromował około 150 magistrów i kilkudziesięciu licencjatów. Zrecenzował ponad 200 prac. Podczas seminariów licencjackich i magisterskich gromadził wokół siebie młodych ludzi, których zachęcał do poważnego zajmowania się literaturą romantyczną. Wielu spośród jego magistrantów podejmowało w efekcie studia doktoranckie i dalszą pracę naukową.

Był człowiekiem słowa mówionego, nie – pisma. Posługiwał się polszczyzną po mistrzowsku. Najlepiej czuł się podczas kontaktów ze słuchaczami, żywo reagującymi na jego wypowiedzi. Eligiusz Szymanis miał niezwykle dar pięknego mówienia o literaturze. W wykładach, które przeszły do legendy Wydziału Polonistyki, udawał, że jest erudyta, poruszającym się swobodnie w wielu rejonach współczesnej humanistyki. Niejedna spośród jego śmiałych interpretacji została spożytkowana w pracach studenckich. Nie potrafił nie rozmawiać o tym, czym się

aktualnie zajmował, bo życie prywatne i zawodowe spletały się w jego przypadku w jedno.

Patrząc na niego z boku, można było odnieść wrażenie, że ma w sobie niewyczerpane pokłady energii. Zawsze uśmiechnięty i życzliwy dla ludzi, nigdy nie odmawiał, kiedy proszono go o pomoc – a także o odczyt, artykuł, udział w konferencji, audycji czy uczestnictwo w jury konkursu literackiego. Sprawował opiekę naukową nad Warszawskim Kołem Polonistów, teatrami studenckimi działającymi przy Wydziale Polonistyki, grupami młodych poetów. Miał czas dla wszyst-

Eligiusz Szymanis

kich – z wyjątkiem samego siebie. Praca uskrzydlała go, a zarazem spalał się w niej i nie potrafił się zdobyć na dystans wobec rzeczywistości.

Eligiusz był nie tylko charyzmatycznym wykładowcą, zdolnym zachęcić innych do podjęcia trudu wnikliwej lektury dzieł romantycznych. Dostrzegał także w swoich studentach równorzędnych partnerów, którym próbował przekazać, że słowem można kształtować rzeczywistość, a literatura ma moc ocalania od śmierci. Ci, którzy nie zdążyli go poznać, stracili w edukacji polonistycznej coś niezwykle cennego – i w tym sensie śmierć Eligiusza Szymanisa stała się końcem pewnej epoki.

Niezmiernie trudno jest się pogodzić z jego odejściem. Zabrakło nagle człowieka w sile wieku, pełnego energii i planów na przyszłość, któremu nie było dane się zestarzeć i świadomie pożegnać ze światem. We wdzięcznej pamięci przyjaciół i uczniów pozostanie już zawsze taki sam – smukły, młodzieńczo uśmiechnięty, wiecznie się gdzieś spieszący.

Będzie go nam bardzo brakowało.

Maria Makaruk

(Uniwersytet Warszawski – University of Warsaw)

Abstract

The text is a remembrance of a distinguished romantic literature scholar, Eligiusz Szymanis, a brilliant academic teacher who worked for many years at the University of Warsaw, Polish Faculty.